Gramex
Musiikin Satama
Keilasatama 2 A
02150 Espoo
www.gramex.fi

Eduskunnan talousvaliokunnalle

TaV@eduskunta.fi

Asia: Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta – HE 43/2022 vp.

Gramex kiittää mahdollisuudesta lausua tekijänoikeuslain (TekijäL) ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä ja haluaa saattaa eduskunnan talousvaliokunnan tietoon kohteliaimmin seuraavaa:

Gramexin pääviestit:

- Verkkosisällönjakopalveluita koskeva sääntely (TekijäL 6a luku) on pääosin direktiivin sanamuodon mukaista ja se turvaa direktiivin valmisteluvaiheessa saavutetun perusoikeuksien välisen tasapainon.
- Kynnys palveluntarjoajan estämiskeinoille on direktiiviin perustumattomana poistettava (TekijäL 55 f § 2 momentti).
- Tekijälle ei tule säätää direktiiviin perustumatonta, rangaistusluonteista hyvitysvelvollisuutta (TekijäL 55 j §).
- Palveluntarjoajan vastuun syntymisen peruste on täsmennettävä direktiivin sanamuodon mukaisesti koskemaan myös teosten yleisön saataviin saattamista (TekijäL 55 b 1 momentti)
- Radio- ja televisio-ohjelmien edelleenlähettämistä (TekijäL 25 h §) sekä oheispalveluita (TekijäL 64 b §) koskevat säännökset vastaavat verkkolähetysdirektiiviä (EU 2019/789).
- On tärkeää ja kannatettavaa, että teosten käyttö opetuksessa ja tutkimuksessa sekä opetuksen havainnollistamiseksi on ratkaistu ensisijaisesti suoran sopimisen ja sopimuslisenssin avulla, jota TekijäL 14a §:n mukainen rajoitussäännös tarvittaessa täydentää.

1) Verkkosisällönjakopalveluiden vastuusta tulee säätää direktiivin määräysten mukaisesti

Hallituksen esitysluonnos on Gramexin näkemyksen mukaan pääosin oikeansuuntainen. On tärkeää, että direktiivi (EU) 2019/790 tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla (ns. DSM-direktiivi) saatetaan Suomessa voimaan mahdollisimman tarkasti direktiivin sanamuotoa ja tarkoitusta noudattaen. Tällä varmistetaan, että direktiivin tavoite yhdenmukaisesta sääntelystä digitaalisilla sisämarkkinoilla voi toteutua kansallisten lakien muodostuessa jäsenvaltioissa mahdollisimman yhdenmukaisiksi.

Direktiivin valmisteluvaiheessa saavutettiin eri intressitahojen (perus)oikeuksien välinen tasapaino, jota ei tule kotimaisella direktiivin sanamuodosta poikkeavalla sääntelyllä horjuttaa. Oikeuksien tasapainoa on käsitelty myös tuoreessa unionin oikeuskäytännössä. Euroopan unionin tuomioistuin otti direktiivin tasapainoon kantaa ja antoi 26.4.2022 tuomion asiassa, jossa kyse oli Puolan nostamasta kanteesta artiklan 17 kumoamiseksi kokonaan tai osittain (C-401/19). Tuomioistuin hylkäsi kanteen ja totesi, että DSM-direktiivissä palveluntarjoajille asetettuun velvollisuuteen valvoa etukäteen automaattisesti käyttäjien lataamia sisältöjä sisältyy jo valmiiksi *asianmukaiset takeet sille, että käyttäjien sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta koskevaa oikeutta kunnioitetaan, sekä oikeudenmukainen tasapaino sen ja immateriaalioikeuden välillä*. Tuomioistuimen mukaan artiklan 17 mukaisen palveluntarjoajien uuden vastuujärjestelmän eri säännökset muodostavat kokonaisuuden, ja niillä pyritään luomaan tasapaino näiden palveluntarjoajien, niiden palvelujen käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden oikeuksien ja etujen välillä. Tuomioistuimen tuomion kohdan 99 mukaan *jäsenvaltioiden on saattaessaan kyseisen direktiivin 17 artiklaa osaksi kansallista oikeuttaan huolehdittava siitä, että ne nojautuvat sellaiseen kyseisen säännöksen tulkintaan, jolla voidaan varmistaa perusoikeuskirjassa suojattujen eri perusoikeuksien välinen oikeudenmukainen tasapaino* siten kuin se on direktiivissä jo huomioitu. Tuomioistuimen mukaan jäsenvaltioiden kansallisten lainsäätäjien tulisi pidättäytyä sellaisista ratkaisuista direktiivin voimaansaattamisessa, jotka muuttaisivat tätä tasapainoa.

Vaikka hallituksen esitys on verkkosisällönpalvelujen vastuun osalta pääosin oikeasuuntainen, Gramex huomauttaa, että direktiivin valmisteluvaiheessa saavutettua ja EU:n tuomioistuimen vahvistamaa oikeuksien tasapainoa ei kuitenkaan ole kaikilta osin onnistuttu säilyttämään, vaan hallituksen esitys sisältää myös selvästi direktiiviin perustumatonta ainesta. Tällainen sääntely ei edesauta tekijänoikeussääntelyn harmonisointipyrkimyksiä sisämarkkinoilla eikä turvaa suomalaisille oikeudenhaltijoille tasapuolista asemaa muihin unionin jäsenvaltioihin nähden. Gramex haluaa nostaa hallituksen esityksestä erityisesti seuraavat asiat:

1a) Ylimääräinen kynnys palveluntarjoajien estämiskeinoille on poistettava

Hallituksen esityksessä asetetaan TekijäL 55 f §:n 2 momenttiin direktiiviin perustumaton lisäkynnys automaattisten estämiskeinojen käyttämiselle. Niitä saataisiin käyttää vain silloin, kun on *suurella todennäköisyydellä oletettavissa, että kysymys on tekijän oikeuksia loukkaavasta suojatun teoksen välittämisestä yleisölle*. Tämä poikkeaa direktiivissä ja sen johdantolauseessa 66 omaksutusta kannasta, jonka mukaan palvelutarjoajan toimet toteutetaan parhaan mukaan yhteistyössä oikeudenhaltijoiden kanssa. Tällaisia toimia ovat myös teosten saatavuuden estämisessä käytettävät toimet. Direktiivi nimenomaisesti sääntelee niistä 17 artiklan 7 kohdassa, jonka mukaan toimet eivät saa johtaa sellaisen aineiston estämiseen, joka ei loukkaa tekijänoikeuksia tai lähioikeuksia, tai jota käytetään jonkin tekijänoikeuden rajoitussäännöksen nojalla.

Myös EU:n tuomioistuin korostaa ratkaisussaan (C-401/19) estämiskeinojen kuulumista palveluntarjoajien harkinnan piiriin sekä niiden joustavaa soveltamista (tuomion kohta 75), jos kuitenkin huolehditaan, ettei estämiskeinot estä sisällön sallittua käyttöä (tuomion kohta 77).

Estämiskeinojen *ylimääräisestä kynnyksestä* säätävä ehdotettu TekijäL 55 f §:n 2 momentti on näin ollen poistettava sekä direktiiviin kuulumattomana että Suomea sitovan EU:n tuomioistuimen ratkaisun vastaisena.

1b) Tekijän velvollisuus suorittaa erityistä hyvitystä perusteettomasta estosta tai poistosta on poistettava.

Hallituksen esityksessä 55 j §:n 1 momentin mukaan *”palveluntarjoajalla ja palvelun käyttäjällä on oikeus saada tekijältä kohtuullinen hyvitys teoksen perusteettomasta estosta tai poistosta ilman tähän lakiin*

perustuvaa syytä". Kyseinen hyvitysmalli ei perustu direktiiviin, vaan on täysin kansallisen sääntelyn tuote. Esitystä ei myöskään millään tavalla perustella hallituksen esityksessä tai esitetä esimerkkejä tilanteista, jolloin hyvitys voisi tulla kyseeseen.

Palveluntarjoajalla ja palvelun käyttäjällä on mahdollisuus hakea vahingonkorvausta normaalien vahingonkorvausta koskevien säännösten perusteella. Ei olisi kohtuullista, että tekijöille luotaisiin tuottamuksesta riippumaton rangaistusluonteinen hyvitysvelvollisuus, joka todennäköisesti loisi pelotteen ja korkean kynnyksen ryhtyä (perusteltuihin) esto- tai poistotoimenpiteisiin.

Gramex huomauttaa, että hyvitysvelvollisuus muuttaisi perustavanlaatuisella tavalla direktiivin tarkoituksen mukaista oikeuksien tasapainoa tekijöiden ja oikeudenhaltijoiden kannalta epäedulliseen suuntaan, ja olisi näin ollen myös EU:n tuomioistuimen ratkaisussaan oikeuksien välisestä tasapainosta toteaman vastainen. Lisäksi hyvitys olisi tarpeeton, koska Suomessa on toimiva vahingonkorvausjärjestelmä, ja käyttäjän ja palveluntarjoajan oikeus saada aiheutunut vahinko korvatuksi on turvattu jo hallituksen esityksen 55 k §:n 3 momentissa, jonka mukaan: *"Palvelun käyttäjällä ja palveluntarjoajalla on oikeus nostaa kanne tekijää vastaan suojatun teoksen saannin estämistä tai teoksen poistamista koskevan oikeudettoman pyynnön aiheuttamasta vahingosta."*

Näin ollen hyvitysvelvollisuudesta tulee direktiiviin perustumattomana luopua ja se tulee poistaa hallituksen esityksestä.

1c) Palveluntarjoajan vastuun peruste on muutettava direktiivin mukaiseksi

DSM-direktiivin artiklan 17 mukaan *"jäsenvaltioiden on säädettävä, että verkkosisällönjakopalvelujen tarjoaja suorittaa tässä direktiivissä tarkoitetun **yleisölle välittämisen tai yleisön saataville saattamisen**, kun se **antaa yleisölle pääsyn** käyttäjiensä palveluun lataamiin tekijänoikeudella suojattuihin teoksiin tai muuhun suojattuun aineistoon".*

Hallituksen esityksessä esitetty vastuuperuste poikkeaa tästä ongelmallisella tavalla. Esityksen 55 b §:n 1 momentissa palveluntarjoajan vastuun alkaminen ja yleisölle välittämisen toimi sidotaan siihen, kun teoksia *tallennetaan* palveluntarjoajan palveluun, josta ne ovat käyttäjän saatavilla. Ratkaisu ei ole direktiivin sanamuodon mukainen ja ristiriidassa palvelujen käytännön kanssa, jossa palvelun käyttäjä voi ladata sisältöjä palveluun myös ilman, että sisältöjä välitetään samalla yleisölle.

Lisäksi direktiivissä palveluntarjoajan toimintaa luonnehditaan yleisölle välittämiseksi tai yleisön saataviin saattamiseksi. Yleisön saataviin saattaminen kuitenkin puuttuu ehdotetusta TekijäL 55 b §:n 1 momentista. EU-tuomioistuin on viimeaikaisessa oikeuskäytännössään sekä kehitellyt yleisölle välittämisen käsitettä että tulkinnut yleisön saataville saattamista eri yhteyksissä. Mikäli käsitteitä käytetään Suomen tekijänoikeuslaissa direktiivin sanamuodosta poikkeavalla tavalla, ehdotettu sääntely johtaisi kansallisen lain ja EU-oikeuskäytännön ristiriitaan.

Näin ollen TekijäL 55 b §:n 1 momentin sanamuodon tulee noudattaa DSM-direktiiviä, ja se on muutettava seuraavaan muotoon: *"Palveluntarjoaja suorittaa yleisölle välittämisen tai yleisön saataviin saattamisen, kun sen antaa yleisölle pääsyn käyttäjiensä palveluun lataamiin tekijänoikeudella suojattuihin teoksiin tai muuhun suojattuun aineistoon".*

2) Verkkolähetysdirektiivin voimaansaattaminen

Verkkolähetysdirektiivi edellyttää, että radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä koskevat oikeudet hankitaan oikeudenhaltijoilta pohjoismaissa sopimuslisenssijärjestelmää hyödyntäen. Gramex pitää hyvänä, että edelleenlähettämisen osalta hallituksen esitys on direktiivin mukainen, ja että sääntely selvästi teknologianeutraalia ehdotetun TekijäL 25 h §:n 1 momentin mukaisesti.

Gramex toteaa, että myös rajat ylittävien radion ja television oheispalveluiden säätely on toteutettu hallituksen esityksessä (TekijäL 64 b §) verkkolähetysdirektiivin mukaisesti.

3) Teosten käyttäminen opetuksessa ja tutkimuksessa (TekijäL 14 § 1 momentti ja TekijäL 14a §)

Suomessa on toimivat ja pitkän perinteen omaavat käytännöt teosten lisensoimiseksi käytettäväksi opetuksessa ja tutkimuksessa. Teosten ja lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden kannalta on tärkeää ja kohtuullista, että luovan sisällön käyttäjien kanssa sopimiseen perustuvat järjestelmät säilytetään tekijänoikeuslakia uudistettaessa.

Gramex pitää hyvänä, että hallituksen esityksessä sopiminen on otettu sääntelyn lähtökohdaksi. Esitetty suoraan sopimiseen ja sopimuslisenssiin perustuva ratkaisu, jota täydennetään TekijäL 14a §:n mukaisella tarkkarajaisella tekijänoikeuden rajoituksella, on tasapainoinen sekä oikeudenhaltijoiden että luovaa sisältöä hyödyntävien opettajien näkökulmista. Vakiintuneet lisensointikäytännöt sopimuslisenssin tuella tarjoavat opettajille lisäksi oikeusvarmuutta. Myös DSM-direktiivi mahdollistaa tällaisen ratkaisun.

On myös tärkeää huolehtia, että tekijöillä ja muilla oikeudenhaltijoilla on korvausoikeus rajoitussäänteln mukaisesta sisällön käyttämisestä.

Hallituksen esitys on ehdotetun TekijäL 14 §:n 1 momentin ja TekijäL 14a §:n osalta kannatettava.

Espoossa 10.5.2022

Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry

Ilmo Laevuo
toimitusjohtaja